

спів», а вдень, набравшись сил, ніжно голубить сади, напуваючи медами груші, зігріває своїми теплими долонями зерно на нивах, «виповнює жаром вкосичені травами дні» Сонце поетові не просто світить, а «щебече світлом».

Ніжний, романтичний лірик, Г. Савчук уважає себе неймовірно багатим: йому належить цілий світ!

Сказати по правді – я таки багатий,
Всього ж бо скільки маю у житті:
Мені приносять весни ластів'ята
А літо – дні дарує золоті
У мене є лани широкополі,
Багато друзів, вірних, мов брати... [3, с. 13].

Таким чином, досліджуючи творчий шлях Григорія Савчука, ми встановили, що образ отчого краю є провідним мотивом поетичного доробку митця.

Його поезія витікає із фольклорних джерел, народних традицій, історії нашого краю, краси рідної землі та її народу, навчає нас бути гідними людьми та черпати натхнення з природи.

Список використаних джерел

1. Байда С. І. Берестівець спогади... роздуми... аналіз. Умань, 2011. 233 с.
2. Байда С. І. Повторення минулого. Джерело пам'яті. Умань, 2013. 352 с.
3. Савчук Г. С. Дзвонкова криниця. Поезії. Черкаси: Сіяч, 1998. 140 с.
4. Савчук Г. С. Душі джерела. Поезії. Черкаси: Сіяч, 1996. 126 с.

Марія Тинкован

ТАЛАНОВИТИЙ, АЛЕ БЕЗТАЛАННИЙ ПИСЬМЕННИК

У вирі українського літературного життя кінця 50–60 рр. XIX століття яскраво виділяється творча індивідуальність Анатолія Свидницького. Йому належить пальма першості в створенні українського реалістичного роману з виразним соціальним спрямуванням. Він намагався порушувати злободенні соціальні питання в творах різних жанрів – піснях, фольклорно-етнографічних нарисах, оповіданнях.

Народився Анатолій Патрикійович 13 вересня 1834 року в селі Мацьківці на Поділлі.

Виховувався майбутній письменник у сім'ї сільського священика, тож не дивно, що йому готувалась відповідна освіта і кар'єра. 1843 року хлопчика віддали на навчання до восьмирічної духовної школи-бурси. Після закінчення її, 1851 року, він вступив до Кам'янець-Подільської духовної семінарії, де навчався упродовж п'яти років.

Здібний, допитливий юнак старанно вивчав грецьку, латинську,

старослов'янську, французьку, польську, болгарську мови, цікавився українською історією, літературою, етнографією. У семінарії він познайомився ще з одним славетним сином Подільської землі – Степаном Руданським. Роки навчання у Кам'янці залишили помітний слід у житті Анатолія Свидницького. Це були роки його юності, і хоч молодого семінариста пригнічувала схоластика у навчанні та жорстокий семінаристський режим, він знаходив час для духовного відпочинку наодинці з природою, з Шевченківськими віршами. Переконавшись, що кар'єра священика не для нього, Свидницький залишив Кам'янець-Подільську семінарію і вступив до Київського університету, спочатку на медичний, а потім на історико-філологічний факультет. Запити молодого Свидницького були багатообіцяючими, проте, через нестачу коштів на навчання, він змушений був залишити освіту. Склавши іспит на вчителя словесності, Анатолій Свидницький виїхав у Миргородське повітове училище, щоб заробляти собі на хліб... [4].

Перше знайомство з Миргородом для Свидницького було не дуже радісним: після Києва, де залишилося стільки друзів, тут він відчув самотність. Залишалось одне: повністю віддатися педагогічній праці. Крім занять в училищі, Свидницький працює у відкритій з його ініціативи недільній школі, пропагуючи прогресивний звуковий метод навчання грамоти, використовуючи у викладанні українську мову, знайомлячи своїх слухачів з українською літературою, зокрема з поезією Т. Шевченка. Свидницький взагалі був одним з перших дослідників діяльності поета-революціонера, популяризатором його творчості на літературних вечорах, спеціально організовуваних для широкої громадськості. Він зібрав матеріали про перебування Шевченка на Миргородщині. Варта уваги й така подробиця: Свидницький – звичайно, випадково – найняв квартиру саме в тому будиночку, де в 1845 р. тимчасово зупинявся Т. Шевченко, і страшенно тішився цим [5].

На миргородський період припадає написання основного твору Свидницького – соціального роману «Люборацькі».

Анатолій Патрикійович називав свій роман сімейною хронікою. Це правдива історія з життя багатьох родин того часу. Написаний у 1861–1862 роках, роман «Люборацькі» побачив світ лише 1886 року, тобто через чверть століття [4].

Іван Франко про роман «Люборацькі» писав: «Анатолій Свидницький, може, і сам не здогадувався, що написав твір, який надовго залишиться однією з найкращих оздоб української літератури» [5].

Високо оцінив цей твір С. Єфремов, підкреслюючи, що «авторові “Люборацьких”, Свидницькому забезпечено місце в історії українського письменства» [2].

У своїй статті «Пропаща сила. До 40-ліття смерті А. Свидницького» літературознавець наводить відгук на вказаний твір д. Матушевського:

«Интересъ “Люборацькихъ” заключается въ глубоко задуманной и прекрасно выполненной авторомъ художественной картинѣ, представляющей правдивую, яркую характеристику быта духовенства на Подоліи въ связи и зависимости съ общими культурно-историческими и соціально-економіческими условіями и факторами жизни; живую и рельефную характеристику поставки образованія и воспитанія въ духовныхъ школахъ “добраго стараго времени”, въ этихъ своеобразныхъ разсадникахъ просвѣщенія и фабрикованія слугителей церкви и просвѣтителей темной народной массы уже болѣе новой формаціи, явившихся на смѣну прежнимъ пастырямъ, образование которыхъ не выходило за предѣлы простой грамотности» [2].

Роман «Люборацькі» Анатолія Свидницького розкриває проблеми суспільного життя України у 40–60-ті роки ХІХ ст.

У «Люборацьких» письменник відобразив факти із особистого життя, свої спогади про безпросвітне існування у Крутянській бурсі та Подільській духовній семінарії у Кам’янці.

Творчим задумом А. Свидницького було показати руйнування патріархальних традицій у середовищі духовенства, його відрив від народу, розкрити несумісність природних нахилів дитини і казенно-бюрократичної системи навчання, що витравлювала у дітей і молоді будь-яке почуття самоповаги і громадської ініціативи.

Точність зображення цього підтверджується тим фактом, що католицькі священники написали до першого видання «Люборацьких» передмову, в якій наголошували, що в творі йдеться про православних батюшок. Однак тільки цим вони не обмежились, а втрутились і в сам зміст твору, вилучивши з нього великі шматки тексту. Тільки завдяки Іванові Франкові, який зберіг оригінальний текст твору, аж у 1901 році було надруковано повний варіант.

За визначенням Д. Чижевського, «Люборацькі» є першим і найпослідовнішим прикладом твору власне реалістичного, без атавізмів попередньої в історії української літератури романістичної традиції. У романі наявна низка реалістичних ознак: повна відсутність ідилічних картин, метонімічність твору (типовість зображуваних явищ), відсутність позитивного героя і при цьому значна зацікавленість внутрішнім світом образів-персонажів [1].

За словами С. Єфремова: «Життя бурси, як воно змальовано у Свидницького, належить до найкращих художніх творів не тільки в нашому письменстві, – ці живі, талановиті малюнки зробили б встиду кожній іншій літературі... свіжий колорит, оригінальність малюнку й щирість тону надають малюнку й щирість тону надають тим сторінкам повісти, на яких Свидницький малює бурсу з її типами, ціну художнього документу високої вартості» [2].

Саме завдяки роману «Люборацькі» ім’я Анатолія Свидницького почували, незважаючи на те, що твір опублікували посмертно.

Микола Зеров так охарактеризував внесок Анатолія Свидницького: «В лавах української літератури, взагалі не бідних на всякого роду невдах, Анатоль Свидницький невдаха найбільший і найтиповіший. Ніхто-бо – навіть сам бурлака-поет Манжура – не вражає нас такою гострою невідповідністю великої природної обдарованості та злочасної літературної долі. Манжура все-таки за життя діждався друкованого збірника поезій, виданого дбайливою рукою Потебні; Манжуру все-таки по смерті спогадано низкою некроложних заміток та статей, – тут же «чоловік, що мав від природи великі духові сили і неабиякий до письменства хист... віддав Богу дух, як той класичний чумак серед відлюдного степу. Не знаємо, де навіть могила того талановитого, але безталанного письменника» [3].

30 липня 1871 р. припинило битися неспокійне серце письменника-різночинця, людини, надто не байдужої до долі своєї Батьківщини. Така вже, мабуть, доля цієї обдарованої людини, бо навіть її смерть у 37-літньому віці не викликала у громадськості Києва особливого резонансу. Письменник, відомий на той час фольклористичними студіями, віршами, оповіданнями, нарисами, був похований тихо, на цю подію не відгукнулася жодна газета [1]. І все таки, на думку С. Єфремова: «одним-одна повість Свидницького – це таке блискуче, з літературного боку з'явище, яке на довгий час забезпечить безщасному авторові почесне місце в історії нашого письменства. Поминаючи вже чисто літературну вагу цієї першої у нас соціальної повісті та художнє її значіння, “Люборацьких” треба вважати за великої ціни громадський документ, з якого наші нащадки дізнаватимуться про те, як жили колись та конали на Україні люде, що попадали в жорна переступного часу. Дізнаватимуться і, може, вчитимуться обминати старий шлях помилок та непевної блуканини манівцями» [2].

Список використаних джерел

1. Вишнеvsька Н. Світочі: у вічному пошуку істини. *Гетьман*. URL: <http://www.hetman.tv/nomera/2011/2011-3-4-39/60-61vichomu.html> (дата звернення: 22.03.2021).
2. Єфремов С. Пропаша сила. До 40-ліття смерті А. Свидницького. *Рада*. 1911, ч. 164. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yefremov_Serhii/Propascha_syla_Do_40-littia_smerty_A_Svydnytskoho (дата звернення: 22.03.2021).
3. Зеров М. Анатоль Свидницький, його постать і твори. *Твори*: у 2 т. К., 1990. Т. 2. С. 323–359.
4. Майчук-Волчкова Г. Великий твір колишнього семінариста. *Подільнин*. 1996. 23 серп.
5. Хропко П. Анатолій Свидницький. Біографія. *Мислене дерево*. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/S/SvydnyckyA/Studies/Xropko/1.html> (дата звернення: 22.03.2021).